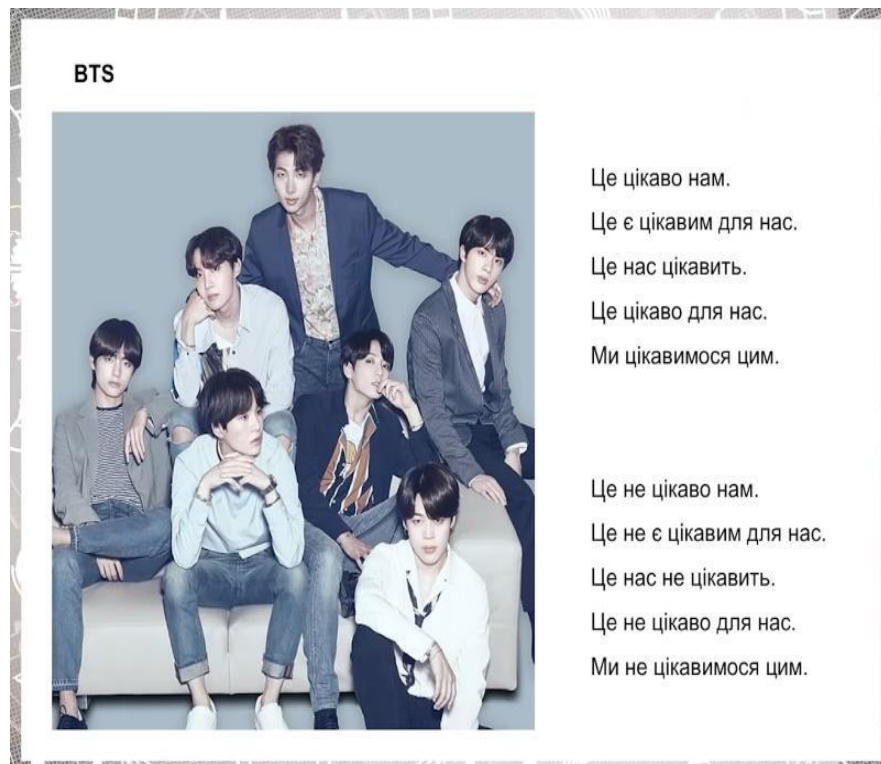

Доброго дня! Тема уроку. Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у різних стилях

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- **Перегляньте відеоурок.** Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у різних стилях. <https://www.youtube.com/watch?v=B3DItrnWJyc>

Південнокорейський гурт «BTS»

Погляньте, будь ласка, на це зображення. Це – південнокорейський гурт «BTS».

Якби я хотів описати своє ставлення до цього зображення чи до цього музичного гурту, я міг би сказати (я, як гурт людей): «Це цікаво нам», «Це є цікавим для нас», «Це нас цікавить», «Це цікаво для нас», «Ми цікавимося цим». **Маємо 5 прикладів речень, проте сенс лишається одним і тим самим.**

Або, навпаки, коли я хочу заперечити своє зацікавлення: «Це не цікаво нам», «Це не є цікавим для нас», «Це нас не цікавить», «Це не цікаво для нас», «Ми не цікавимося цим».

Таким чином, перебудовуючи граматично, лексично ці конструкції і зберігаючи його загальний зміст, ми тим не менше, маємо 5 різних варіантів того, як можемо висловити своє ставлення до цього музичного гурту. Це – так звані **синтаксичні синоніми**.

1. Синтаксичні синоніми

Синтаксичні синоніми – це

такі речення чи словосполучення, які мають спільне граматичне значення, але відрізняються смисловими відтінками, інколи й певними лексичними особливостями; вони взаємозамінні в тексті.

Синтаксичні синоніми – це такі речення чи словосполучення, які мають спільне граматичне значення, але відрізняються смисловими відтінками, інколи й певними лексичними особливостями; вони взаємозамінні в тексті. Як це було щойно на попередньому слайді.

Погляньмо ще на кілька прикладів.

Приємно, мабуть, пахне сакура.
= Приємно, мабуть, пахне сакурою.
= Пахощі сакури, мабуть, приємні.

Квіти Сакури

«Приємно, мабуть, пахне сакура», – перший варіант.

«Приємно, мабуть, пахне сакурою», – другий.

«Пахощі сакури, мабуть, приємні».

Все це – **приклади синтаксичних синонімів**.

Ми неодноразово говорили про те, що стиль передбачає певний вибір того чи іншого мовленевого засобу, щонайперше. Тому, **добір синтаксичних засобів із усієї тієї кількості синтаксичних синонімів**, котру ми маємо в своєму арсеналі, **залежить від стилю та жанру висловлювання**.

2. Науковий стиль

Науковий стиль передбачає те, що в ньому **багато складнопідрядних речень, оскільки є потреба передати складні причинові, часові або наслідкові зв'язки**.

А й справді, розмірковування впродовж цього стилю, в межах цього стилю, передбачає певні обґрунтування, пояснення чи то причин, становлення наслідків чи то інших зв'язків. Погляньмо на приклад.

Добір синтаксичних засобів залежить від стилю та жанру висловлювання

Науковий – багато складнопідрядних (є потреба передати складні причинові, часові, наслідкові зв'язки);

У липні 2017 року BTS оголосили, **що** їхня назва також буде розшифровуватися як „Beyond the Scene” („За межами сцени”) та стане новою частиною торгового бренду. Це розширене найменування гурту означає „BTS, **які** виросли із підлітків і стали молодими людьми та відкривають двері, **що** перешкоджають далі йти вперед” (Вікіпедія).

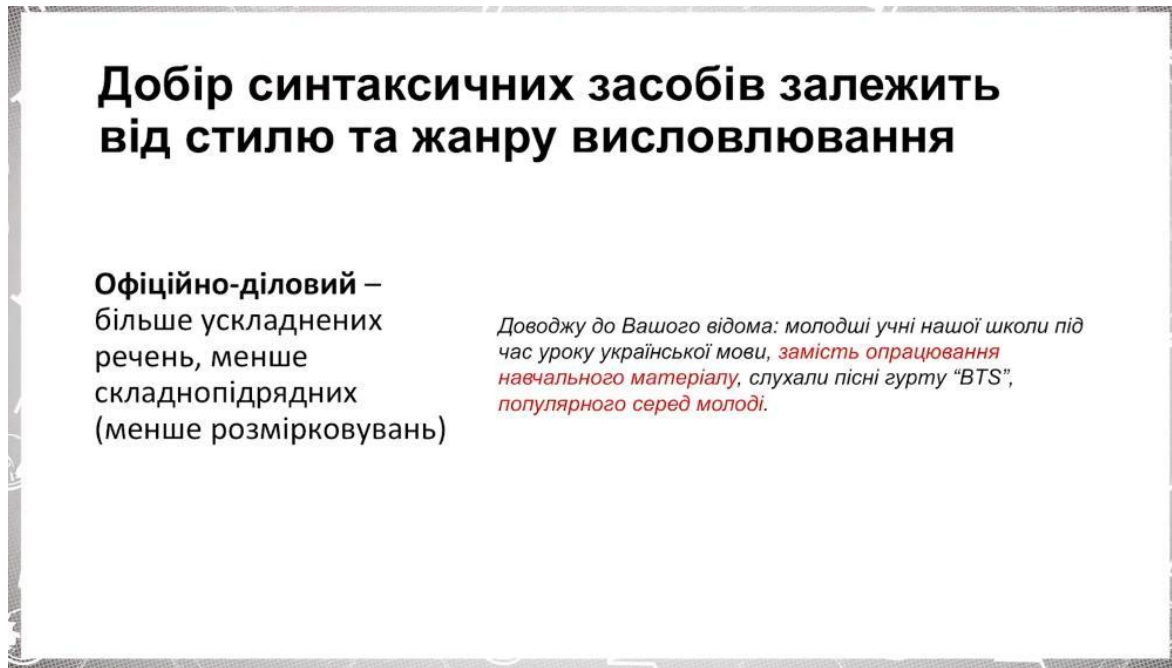
Підсвічена кольором вказівка на засоби зв'язку в підрядних реченнях. Справді, в цьому науково-популярному стилі, яким є тексти Вікіпедії, до якого вони належать, і передбачає досить численне використання складнопідрядних речень.

3. Офіційно-діловий стиль

Офіційно-діловий стиль передбачає **більше** ускладнених речень і **менше** складнопідрядних.

Оскільки сама специфіка стилю не має на меті певні розмірковування. А, як ми знаємо, донесення певної інформації – це такі жанри, як: доповідна записка, наказ, акт, постанова і так далі.

Ось – зразок гумористичної доповідної записки в школі.

Як бачимо, це речення ускладнене відокремленим додатком («замість опрацювання навчального матеріалу»), а також відокремленим означенням (гурт *який?* – «популярний серед молоді»). **Менше** підрядних, **більше** ускладнених.

4. Розмовний стиль

Розмовний стиль, оскільки він є досить динамічним, передбачає невимушеність ситуації, послуговується яскраво короткими (односкладними, неповними) реченнями. І це яскрава ознака саме для цього стилю.

Добір синтаксичних засобів залежить від стилю та жанру висловлювання

Розмовний стиль –
короткі
(односкладні,
неповні тощо)
речення.

- Чув нову пісню "BTS"?
- Не. Такого не слухаю.
- Вони популярні зараз.
- Ну, круто.

Як бачите, короткі, динамічні речення, які відображають, в даному випадку, діалог між двома людьми, якраз і відображають цю специфіку стилю.

Пригадайте будь ласка, односкладними реченнями є як означено-особові, так і неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, а також називні речення. Це речення, в якому наявний тільки один головний член, що співвідносний або з підметом (називні речення), або з присудком (означено-, неозначено-, узагальнено- і безособові речення).

У даному нашому прикладі, маємо:

- **«Чув нову пісню «BTS»?»** – приклад означено-особового речення.
- **«Не»**, – це розмовний стиль, коротка, так звана «не членована», синтаксична конструкція, або слово-речення. Або ж, разом з тим, воно є певним чином контекстуальним, бо зрозуміти сенс всього цього діалогу без попереднього контексту (**«Не. Такого не слухаю»**) не можемо.
- **«Не слухаю»**, – означено-особове речення, «вони популярні», – двоскладне, проте досить коротке, лаконічне, динамічне речення.
- І **«Ну, круто»**, – безособове речення.

Як бачите, всі речення досить короткі, динамічні, відображають конкретну ситуацію.

5. Художній, публіцистичний стилі

Художній і публіцистичний стилі якраз найрізноманітніші у своїх синтаксичних засобах. Най-най-най-найрізноманітнішим є, звісно ж, художній.

Добір синтаксичних засобів залежить від стилю та жанру висловлювання

Художній, публіцистичний – найбільш різноманітні засоби.

Коли день сягнув екватора свого віку, із вікна навпроти раптом – **як грім серед ясного неба** – пролунали звуки музики... Вони **оповивали, манили, закликали** пірнути з головою у світ дитинства, **і** я піддався цьому покликові.

В цьому фрагменті тексту маємо і складнопідрядні речення, і складносурядне речення, і ускладнене однорідними присудками, і ускладнене вставною конструкцією «**як грім серед ясного неба**». Тобто, художній стиль найрізноманітніший у своїх формах вияву.

Публіцистичний близький в цьому до нього.

6. Інверсія

Поговорімо також про потужний стилістичний прийом, стилістичну фігуру, яка ґрунтується саме на синтаксичних поняттях. Це – інверсія.

Інверсія – це (дослівно) непряний, або зворотний, порядок слів у реченні чи фрагменті тексту.

Інверсія – зворотний порядок слів

«Коли ж і тобі 900 років буде, не так бадьоро будеш виглядати ти».

Ну, на цьому зображенні ви бачите магістра Йоду з «Зоряних війн», і він говорить: **«Коли ж і тобі 900 років буде, не так бадьоро будеш виглядати ти»**. Як бачите, слова ніби переставлені і змінені місцями в цьому реченні. Інверсію найлегше запам'ятати за допомогою магістра.

Прямий порядок слів і непрямо́й порядок слів (інверсія)

Погляньмо, як це:

Прямий порядок слів	Непрямо́й порядок слів = інверсія
Підмет перед присудком: Йода сказав...	Сказав Йода...
Залежне слово вживають перед головним:	
мудрий Йода,	Йода, мудрий, ...
спокійно сказав	Сказав спокійно

Інверсію вживають для:

- виділення в реченні найважливішого за змістом;
- посилення емоційності, виразності мовлення.

Українська мова достатньо вільна в тому, на яке місце ставити які члени речення. Тим не менш, є певні закономірності.

Інверсії, за якої на перше місце виносять присудок, дуже поширені в Біблії.

Отже, для чого ж вживають інверсію? Яка її стилістична мета, який її функціонал? Щонайперше, для виділення в реченні найважливішого за змістом слова. Коли я говорю: «Я іду», – я наголошую на слові «я», воно стоїть перше. Коли я кажу «Іду я», – я вказую на те, що я не лечу, не пливу, а пересуваюся саме завдяки своїм двом ногам.

Ну, і звісно ж, Йода нам про це красиво підказує, для посилення емоційності і виразності мовлення. З художньою, стилістичною, риторичною метою досить доречним є вживання інверсій.

7. Приклади вживання інверсій у різних стилях

Погляньмо на приклади уживання інверсій у різних стилях.

Стиль	Уживання інверсії
1. Художній	1. Надзвичайно поширена («Панські Петро для чинів тре кутки...»)
2. Офіційно-діловий	2-3. Переважно не властива. Проте в науковому може бути нормативною: ромашка аптечна – у біології.
3. Науковий	
4. Публіцистичний	4. Привернення уваги (спочатку суть новини – «нове», а тоді її пояснення – «дане»).
5. Розмовний	5. Надзвичайно поширена («Та не буду я це робити!»)

Поговорімо тепер про стилістичні можливості простого речення. Ідеться, звісно ж, про ускладнене речення. Але, преш за все, потрібно пригадати, які ж речення називаються **ускладненими**.

Ускладнені й неускладнені речення

Чим може бути ускладнене речення	Приклади
1. Звертання	<i>Дорогий друже, не припускайся помилок.</i>
2. Вставні / вставлені компоненти	<i>Отже, це не спрацювало.</i>
3. Однорідні члени речення	<i>Будуть приходити люди, вбогі й багаті, веселі й сумні (Леся Українка).</i>
4. Відокремлені члени речення: • додатки; • означення; • обставини	<i>Усі, на відміну від мене, люблять морозиво. Малюнок, намальований хлопчиком, розчулив мене. Гарно відпочивши, слід працювати.</i>

8. Стилiстичнi можливостi

Стилiстичнi можливостi

1. Звертання	Інтимізація: <i>Сонце, Анжелочко</i> , ну де ж ви оце їздите? (А. Кокотюха). Іронія: Ну для чого ви збрехали, <i>Ігорі Петровичу</i> ? (А. Кокотюха); Так, <i>жінчина</i> , телефон давай (С. Жадан). Розмовний (жаргонний) відтінок: Спасибі вам, <i>пацани</i> (С. Жадан). Риторичні звертання: <i>Українці! Друзі! Браття!</i> (А. Кокотюха). Послухайте, <i>миряни</i> ... (С. Жадан) й інші...
2. Вставні/вставлені компоненти	Упевненість/непевненість: <i>безумовно, мабуть</i> , емоційна оцінка: <i>на щастя, на жаль</i> , вказівка на джерело повідомлення: <i>на думку... за словами...</i> , активізація уваги співрозмовника: <i>бачиш, уявляєш, зв'язок між думками по-перше, по-друге, отже</i> . Іронія: Як мовиться, ухвалили і забули (З газети) Повторення вставних в межах речення для посилення додаткових значень: <i>В метро не знав, куди подіти валізу, незграбно тримав її поперед себе, привертав усі погляди, можливо, його хтось упізнав, може, дивувалися...</i> (П. Загребельний) й інші...

Стилiстичнi можливостi

3. Однорідні члени	Асиндетон (пропуск сполучників між окремими компонентами тексту): <i>Пропало, пройшло, пролетіло, / Минулося, щезло, сплигло, лишень голівешками тліло, / Лишень попелищем цвіло</i> (І.Драч). Полісиндетон (нагромадження сполучників): <i>Про кінець історії вони не спитали ні в "тигрів визволення Таміл-Іламу", ні у венесуельських партизанів, ні у моджахедів, ні у корейців – північних чи південних, ні у палестинців або китайців</i> (З газети) й інші...
4. Відокремлені члени	Виражають додаткове повідомлення, доповнюють основну думку речення – зосередження уваги, підкреслення, оцінка, розмежування основного й другорядного: <i>На вигоні, коло возів і на возах, стоять і сидять люди</i> (С. Васильченко); <i>Буває, що полюблять когось і не бачивши</i> (Т. Шевченко); <i>Повертався заболочений весь, мокрий, але веселий</i> (М. Коцюбинський).

Для збільшення зображення, клацніть по ньому.

Не забуваймо про ЗНО!

Дорогі друзі! Ми зачепили з вами кілька прикладів стилістичних фігур (асиндетон, полісиндетон), саме тому я хотіла б поговорити про засоби зв'язку речень у тексті. Про що я ? Справа в тому, що ця тема досить поширена на

завданнях ЗНО з української мови, коли ми маємо текст і повинні встановити, яким засобом зв'язку з'єднані ті чи інші речення в тексті.

Їх 6, таких пунктів. Це може бути:

Не забуваймо про ЗНО!

Засоби зв'язку речень у тексті

Засіб	Приклад
1. Займенники	<i>Восени відлітають птахи. Вони летять у вирій.</i>
2. Прислівники	<i>Я любив її давно. Тоді цвіли луги.</i>
3. Сполучники, сполучні слова	<i>Не хотів залишати рідний дім. Але залишив.</i>
4. Синоніми (у тому числі й контекстуальні), перифрази	<i>Я захоплююся поезією Василя Стуса. Дисидент життя віддав за те, у що вірив. Видобували нафту. Чорне золото коштує чимало.</i>
5. Лексичні повтори, спільнокореневі слова	<i>Ми всі любили Наталку. Наталка уміла співати так, як ніхто не вмів. Природа наша напрочуд різноманітна. Різноманітність ця зумовлена географічним розташуванням України.</i>
6. Метафора та її різновиди (метонімія, синекдоха)	<i>Євросоюз радо зустрів українську делегацію. Брюссель так вітає розвиток демократії в нашій державі.</i>

Попрактикуймо!

Звернімося тепер до практичних аспектів. Пропоную поуправлятися і розв'язати кілька тестів:

Повправляймося!

Непрямий порядок слів має речення

- А Роблю завдання з мови я.
- Б Веселі учні складають ЗНО.
- В Осінні хмари вкрили небо.
- Г Ясне сонечко яскраво світить.

Повправляймося!

Складнопідрядні речення з підрядними умови, причини й наслідку найчастіше вживають у текстах стилю

- А розмовного
- Б художнього
- В наукового
- Г офіційно-ділового

Повправляймося!

Оберіть правильне твердження

- А звертання в усіх стилях уживаються нейтрально – без додаткових емоційних забарвлень
- Б уживання чи відсутність сполучників в однорідних членах речення НЕ змінює експресивність речень
- В полісиндетон – це пропуск сполучників між окремими компонентами тексту
- Г стилістичні можливості синтаксису ґрунтуються на розвиненій синонімії характерних для нього мовних явищ

Повправляймося!

Оберіть НЕправильне твердження

А інверсія – це стилістична фігура, що ґрунтується на зворотному порядку слів

Б добір синтаксичних засобів ніяк НЕ залежить від стилю та жанру висловлення

В асиндетон – це пропуск сполучників між окремими компонентами тексту

Г речення ускладнене, коли воно містить звертання/однорідні члени/відокремлені члени/вставні (вставлені) конструкції

●
Домашнє завдання: сторінка 187, вправа 635 ([підручник](#)).